

Filmindustrien fanget i Freud-myten

Filmindustrien stigmatiserer psykisk lidelse og terapi og henger fast i forlatte behandlingsmetoder, mener professor i psykiatri Glen O. Gabbard. Den meritterte forskeren har skrevet bok om psykologien i TV-seien *Sopranos*1.

TEKST:

Jan-Martine Sannes Berge

FOTO:

Øistein Norum Monsen

PUBLISERT 5. desember 2010

ARRANGERT: Professor Glen O. Gabbard (t.v.) har fått Tidsskriftets utsendte Jan-Martin Sannes Berge inn på divanen. Til tross for at få pasienter ligger slik i dag, lever Freuds ideer godt i film- og tv-bransjen.

GLEN O. GABBARD

- Professor i Psykiatri ved Baylor College of Medicine, Houston Texas
- Har publisert over 250 vitenskapelige artikler og vært medforfatter på over 20 bøker
- Opptatt av hvordan terapi og psykisk helse blir framstilt i film og tv. Forfatteren bak bøkene *Psychiatry and the Cinema* og *The Psychology of the Sopranos*

1. En versjon av intervjuet sto første gang på trykk i Dagbladet 14. september 2010.

– Vi må ikke glemme at det er showbusiness vi ser på når vi ser terapeuter i serier og på film, ikke ekte terapi. Ekte terapi ville vært veldig kjedelig å bivåne. Regissørene må jasse opp innholdet for underholdningens skyld. Robin Williams fikk Oscar i rollen som terapeut i *Good Will Hunting*. Her kastet han Matt Damon gjennom terapirrommet. Enhver terapeut ville mistet lisensen om han gjorde dette – men underholdende? Ja visst, sier Gabbard.

Best og verst

Psykologer har i de siste årene fått fremtredende plass i film- og tv-serier, gjennom rolleskikkelser som Dr. Melfi i «Sopranos» og Dr. Weston i «In Treatment». Terapiteknikken i begge seriene er inspirert av psykoanalysen som Freud grunnla for over 100 år siden. Denne populariteten åpner for et spørsmål: Framstilles psykoterapien på en troverdig måte?

«Tv-publikumet ønsker å se terapeuten lide. Ekte terapi ville vært veldig kjedelig å bivåne»

– It's the best of times, and the worst of times, sier Glen O. Gabbard ved Baylor College of Medicine fra godstolen på Hotel Bristol i Oslo.

Gabbard er en internasjonal størrelse på besøk i Norge som hovedforeleser. Han er hard i sin dom over filmbransjens forsøk på å beskrive terapisituasjonen.

– Psykoterapien har lidd av filmbransjens terapiframstilling. Jeg ble interessert i forholdet mellom terapi og film fordi jeg syntes filmindustrien var med på å latterliggjøre og stigmatisere psykisk lidelse og terapi. Flere filmer og serier som jeg så, viste terapi som var langt unna virkeligheten. De viste terapeuter som lå med, eller angrep pasienter. Av 400 amerikanske filmer med terapeuter på rollelisten, telte jeg fem som viste troverdig terapi, sier Gabbard.

Fastfrosset karikatur

Karikaturen av psykoterapi har satt seg fast i folks kollektive bevissthet. Fotografen jeg har med meg under dette intervjuet, har heller ikke sluppet unna. Han dirigerer

Gabbard og meg til psykoanalysens vugge: Divanen. Pasienten liggende, terapeuten sittende bak. Visuelt er psykoanalysen enkel. Slik var det før, i gamle dager.

– Vil du virkelig gjøre dette? spør Gabbard.

Selvfølgelig vil fotografen det. Fordi dette er forestillingen om det terapeutiske rom.

Tv-serier er bedre. I «The Psychology of the Sopranos» skriver Gabbard: «Endelig har psykoterapeuter funnet en serie som vi kan ta seriøst.» Lorraine Bracco vant Grammy og ble belønnet av Amerikansk Psykoanalytisk Forening som den mest troverdige psykoanalytiker i tv og film – noensinne. Antall menn som søkte terapi, økte etter at Tony Soprano gikk i behandling hos Dr. Melfi.

Måten psykoterapi blir framstilt på i film og tv, kan påvirke hvordan folk oppfatter terapi. Serier som *Sopranos* og *In treatment* kan ha en positiv effekt, sier Gabbard.

Manusforfattere i terapi

In Treatment varierer i kvalitet og troverdighet. *Sopranos*, derimot, endret folks syn på terapi. Der hadde fire av fem manusforfattere, samt Lorraine Bracco selv, gått i terapi. Forhåndserfaringen var med på å gi psykoterapien i serien troverdighet.

FORSKER PÅ FILM: Professor Glen O. Gabbard ble betenkt over filmbransjens harselering med terapi. Engasjementet resulterte i to bøker om emnet.

– Dr. Melfi ble aldri en allviter eller et idealisert orakel, slik mange tv-psykologer blir. Hun sliter med sitt, som vi alle gjør, og hun kjemper med indre konflikter og egne følelser, på fagspråket kjent som motoverføring, i møtet med Tony. Hun fremstilles som menneskelig, og samtidig profesjonell, sier Gabbard, og forteller videre at de beste seriene bruker psykologer som konsulenter.

I første sesong av *In Treatment* behandler psykologen en ung jente, Sophie. Disse episodene er ofte troverdige, og her ble psykologkonsulentene nedringt av manusforfatterne. Resultatet ble at terapeuten forholder seg til Sophie på en naturlig og sannferdig måte. Dialogen er troverdig. Terapeutens tilnærming er typisk for en terapeut som arbeider med en ungdom som er ambivalent til å være i terapi, sier Gabbard.

– I samme sesong fanger serien også opp en vanlig grenseoverskridelse som kan skje i terapi, nemlig at terapeuten har problemer med å håndtere sterke følelser i terapirelasjonen. Måten temaet beskrives på, er elegant.

Lite troverdig

– *Har du eksempler på noe som er lite troverdig i In Treatment?*

– På fredager oppsøker terapeuten en tvetydig figur som i det ene øyeblikket er en venn, en veileder eller en ekteskapsterapeut, alt i en person. Det er latterlig. Det ble enda verre i sesong to, da drikker de en drink sammen mens de avgjør om terapeuten skal begynne i terapi hos den andre. Et annet eksempel er når terapeuten kaster kaffe i ansiktet på en pasient. Dette hender ikke i terapiverdenen.

– *Er økt troverdighet et mål for regissører?*

– Nei, psykologkonsulenter rapporterer frustrasjon over ikke å bli tatt seriøst. Manusforfattere og regissører har ofte de riktige fagbøkene i bokhylla, smiler gjerne, sier høflig takk, men bruker ikke eksperten, sier Gabbard mens han bryter ut i latter.

Terapeuters oppfatning av *In Treatment* kan gi allmennheten og psykologkolleger hint om hvordan disse praktiserer som terapeuter.

– Noen terapeuter elsker serien, andre ikke. Vi må huske, fortsetter Gabbard, at terapierommet er et lukket rom også for terapeuter. Det er et stort problem, vi vet ikke hva våre kolleger gjør. Derfor blir det veldig interessant for mange terapeuter å se hvordan terapi blir fremstilt i populærkulturen, sier Gabbard.

Professoren er overbevist om at bruken av terapeuter i populærkulturen gjør noe med psykologers identitet.

– Jeg tror terapeuter som ser film, identifiserer seg med det filmterapeuten gjør. De stjeler linjer fra dem. En student jeg veiledet, spurte meg en gang i dyp skam om jeg gjenkjente intervensjonen han hadde til en pasient. Ja, svarte jeg noe tvilende. «Jeg hørte den i *Ordinary people*,» svarte studenten.

– *Kanskje psykologer kan lære noe av seriene, selv om de ikke alltid gir et troverdig bilde av terapi?*

– Ja, men vi kan ende opp med å få dårlig veiledning, sier Gabbard og rister av latter.

Lite subtile filmer

– *Ser vi en endring? Blir psykologer fremstilt mer troverdig nå enn før?*

– På kino, nei der har det alltid vært dårlig, men i tv-serier er det blitt bedre takket være *In Treatment*. Kravet til underholdning er sterkt, og terapiens subtile vesen er vanskelig å fange for filmformatet. Denne type medieproduksjon er, som utøvelsen av psykoterapi, en kunst.

– *Hvorfor brukes psykologer i roller i populærkulturen?*

– Psykologen er et nyttig plot-redskap. Hovedrolleinnehaveren leverer sitt indre liv til terapeuten, og publikum får unike dypdykk inni i hovedrollens sjel. Men spør du hvorfor terapeuter blir framstilt som håpløse typer, er det fordi publikum ikke ønsker å se en etisk og normal terapeut. De ønsker å se en terapeut med større problemer enn de selv har. Filmhistorien støtter denne teorien. Publikum ønsker å se oss lide og jekke oss ned.

Det at filmbransjen stadig sverger til Freud, er et annet resultat av ønsket om å underholde.

– Psykoanalyse fungerer godt i film og i tv-serier. Den rommer den psykologiske dybden som er nødvendig for å fange publikumets oppmerksomhet. Publikum vil se mennesker som strever med indre demoner som bebor sjelens mørke, forteller Gabbard.

Det er i dag et stort terapimangfold innenfor psykoterapifeltet. Forskning viser at gode terapeuter gjør mye likt uavhengig av teoretisk forankring. Det handler om å møte mennesker.

Bestendig i utakt

I *Sopranos* og *In Treatment* ser vi en mer moderne psykoanalyse. Det er mer spontanitet i teknikken, diskusjon er sentralt, og terapeutens jobb er ikke kun å tolke pasientens indre liv og konflikter.

– *Bidrar all oppmerksomheten i populærkulturen til at psykoanalysen får en renessanse?*

– Nei. Filmindustrien har aldri vært i takt med den virkelige verden. Du ser for eksempel aldri en pasient få medisiner i tv eller film, men det skjer ofte i virkelig psykoterapi.

– Er så psykoanalysen egentlig vitenskapelig død, til tross for at populærkulturen klamrer seg fast til den?

– Nei da, mange mennesker ønsker å bli forstått i dybden, men færre har råd.

Her er kanskje tv-seriene mer i takt med virkeligheten. Det er i stor grad den hvite middelklassen som går i terapi, både på skjermen og i det virkelige livet.

Blair Underwood (Alex i sesong én av *In Treatment*) fortalte Gabbard om sine afroamerikanske venner som sier at de aldri ville gått til psykolog, men heller til sin prest.

– *Det er fristende å konkludere med at psykoanalyse i dag gjelder pasienter med hvit, vestlig middelklassekapital. Er den italienskættede mafiabossen Tony Soprano et unntak?*

– Ja, det kan du si.

janmartinberge@gmail.com

[PsykologBerge@twitter.com](https://twitter.com/PsykologBerge)

Les også Pål Grøndahls debattinnlegg om In Treatment på side 1157

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 47, nummer 12, 2010, side 1134-1136

TEKST:

Jan-Martine Sannes Berge

FOTO:

Øistein Norum Monsen